

– установлення строку використання делегованих повноважень або без зазначення строку;
 – визначення мети та чітких меж делегованих повноважень;
 – з'ясування кола питань, які вирішуються за допомогою делегування повноважень;
 – закріплення принципів і критеріїв, якими необхідно керуватись у процесі здійснення делегованих повноважень.

Підсумовуючи проведені наукові дослідження, необхідно зазначити, що делегування повноважень хоч і є новим, малодослідженим явищем, проте вже зараз можна чітко відрізнити його як від компетенції органів державної влади, так і від офіційного доручення. При подальшому розвитку делегована правотворчість може стати потужним інструментом у правотворчій діяльності для вирішення цілої низки питань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грималюк П. Делегована правотворчість як форма правової діяльності / П. Грималюк // Держава і право : [зб. наук. праць]. – 2009. – Вип. 44. – С. 101–105.
2. Цесар І. Принцип правової визначеності в діяльності органів державної влади / І. Цесар // Юридична Україна. – 2011. – № 1. – С. 36–42.
3. Авер'янов В. Компетенція / В. Авер'янов // Юридична енциклопедія : в 6 т. / [редкол.: Ю. Шемшученко (голова) та ін.]. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» імені М. Бажана, 1998–2004. – Т. 3: К–М. – 2001. – 789 с.
4. Тихомиров Ю. Теория компетенции / Ю. Тихомиров. – М. : Юрист, 2001. – 304 с.
5. Троицкий В. Делегированное законотворчество / В. Троицкий., Л. Морозова // Государство и право. – 1997. – № 4. – С. 90–99.
6. Шебанов А. Некоторые вопросы правовой нормы и нормативных актов в советском общенародном праве / А. Шебанов // Советское государство и право. – 1964. – № 7. – С. 103–108.
7. Ожегов С. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений / С. Ожегов, Н. Шведова. – М., 1999. – 918 с.
8. Толстик В. К вопросу о юридической силе актов, принятых в рамках делегированных нормотворческих полномочий / В. Толстик // Юрист. – 2001. – № 10. – С. 31–33.
9. Зивс С. Источники права / С. Зивс. – М. : Юрид. лит., 1982. – 354 с.

УДК 342.924:340.111.5(470)(=411.16)(477)«18»

ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЄВРЕЙСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНШИНИ В УКРАЇНІ (XIX СТ.)

FEATURES OF NORMATIVE REGULATION OF THE LEGAL STATUS OF THE JEWISH NATIONAL MINORITY IN UKRAINE (NINETEENTH CENT.)

Кальян О.С.,
к.ю.н., доцент,

завідувач кафедри правознавства

Полтавський інститут економіки і права

Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

У науковій статті розглядаються актуальні питання нормативного регулювання правового статусу єврейської національної меншини в Україні (XIX ст.). Досліджено основні тенденції нормотворчої діяльності російського самодержавства у сфері забезпечення врегулювання суспільних відносин щодо єврейської національної меншини у визначених темпоральних межах.

Ключові слова: нормативне регулювання, законодавчий акт, правовий статус, національна меншина.

В научной статье рассматриваются актуальные вопросы нормативного регулирования правового статуса еврейского национального меньшинства в Украине (XIX в.). Исследованы основные тенденции нормотворческой деятельности российского самодержавия в сфере обеспечения урегулирования общественных отношений относительно еврейского национального меньшинства в определенных темпоральных границах.

Ключевые слова: нормативное регулирование, законодательный акт, правовой статус, национальное меньшинство.

The scientific article deals with topical issues of the regulatory regulation of the legal status of the Jewish national minority in Ukraine (19 century). The main tendencies of normative activity of the Russian autocracy in the sphere of ensuring the settlement of public relations in the Jewish national minority within the respective temporal limits.

Normative activity of the Russian autocracy led to the formation of a special control of the «Jewish question», the essence of which was to find the answer to the question «Do you equate the Jews with the rights of the Russian people?» And «How to neutralize the economic harm of the Jews?». Inequality of Jews in rights did not prevent the authorities from equating it with the duties of the Russian masses. The rise of the «Jewish question» has been evidence of the perception of Jewry exclusively as an object of policy.

On the one hand, the Russian autocracy, on the one hand, carefully limited the channels of integration of Jewry into imperial society, on the other hand – tried to destroy Jewish autonomy, the institutions of Jewish self-government, to tie Jews to the caste structure of the «indigenous» population. Such violent social engineering led to a breach of the way of traditional Jewish life and, in particular, contributed to the establishment of a conflict of grounds in the relations of the Jewish nation with the authorities. Jews gradually departed from the usual guidelines for them to support measures and policies of official authority in the country of residence.

In general, the rule-making activity of the Russian autocracy in relation to the Jews was characterized by inconsistency, systemicity, as evidenced by the «mitigation» or, conversely, the strengthening of discriminatory legislation with the seat of the throne by each of the next Russian autocrats (which concerned, in the first place, the issue of narrowing or enlarging the rights of citizenship and petty-bourgeoisie for Jewry) and the actual recognition of this directly by the authorities. In addition, the uncertainty over the decades of the status of Jews («aliens», «people», «tribe», «religion», «state», «position», or, eventually, «nation») led to the relative uniqueness of their social and legal status.

Key words: legal regulations, law act, legal status, national minority.

Постановка проблеми. Врегулювання правового статусу кожної з етнічних груп у конкретній країні залежить від особливостей її правової системи, форми правління, державного та адміністративного устрою, історичних традицій тощо. Аналіз нормотворчої практики сучасних держав свідчить про те, що реалізація прав етнічних меншин може здійснюватися у формі національно-культурної автономії, регіональної автономії, національного самоврядування, участі в роботі органів державної влади і місцевого самоврядування. Кожна держава визначає власні пріоритети щодо регулювання правового положення етнічних груп і створює відповідні норми, що регламентують їх статус.

Необхідність дослідження нормотворчої діяльності російського самодержавства щодо врегулювання правового статусу єврейської національної меншини обумовлена декількома чинниками: по-перше, саме в цей час євреї були однією з найчисленніших етнічних груп в Україні; по-друге, внаслідок специфічних умов розселення, занять євреї великою мірою визначали характер і структуру економічних та правових процесів в Україні; по-третє, зміна правових норм призвела до суттєвих зрушень у соціально-правовому житті єврейства, до появи радикального суспільно-правових змін, що впливали на зміну правового статусу єврейського населення в Україні у цей період.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що окремі питання нормотворчої діяльності російського самодержавства щодо правового регулювання статусу єврейської національної меншини досліджували у своїх працях такі науковці, як Г. Бекон, Ф. Кандель, С. Резник, І. Самарцев, Д. Мордухай-Болтовський та інші. У той же час необхідність комплексного аналізу правового регулювання статусу єврейського населення в контексті нормотворчого процесу на підросійських та українських землях за часів російського самодержавства зумовлена необхідністю сучасної неупередженої правової оцінки темпоральних змін їхнього становища в Україні.

Мета і завдання дослідження полягає у проведенні аналізу наукових праць та результатів нормотворчої діяльності російського самодержавства щодо єврейської національної меншини у XIX ст.

Основний матеріал. Законодавство зламу XVIII – початку XIX століть відображає процес поступового формування смуги осілості. Спочатку до неї увійшли Катеринославська, Київська, Волинська, Подільська, Херсонська, Таврійська, Чернігівська, Полтавська, Мінська, Віленська, Бессарабська, Астраханська та Кавказька губернії, а також Курляндія.

Надалі смуга трансформувалася, але визначилася головна тенденція: влада бажала зосередити євреїв переважно у західних регіонах, місцях традиційного розселення, а також у південних регіонах (зокрема, в Україні), та прагнула запобігти проникненню євреїв у великоруські губернії [11, с. 122]. З цією метою російським самодержавством було прийнято низку законодавчих актів, якими обмежувалися права й інтереси єврейської національної меншини.

У листопаді 1802 р. царем Олександром I (1801–1825) був започаткований «особливий комітет» з «благоустрою євреїв». Показово, що прихильники ліберальної течії, як відзначав С. Дубнов, в його межах вважали, що в єврейському питанні варто дотримуватися простого правила: якомога менше заборон, якомога більше свободи [10, с. 33].

Комітет здійснив ряд обмежувальних заходів щодо євреїв (цілком у дусі Г. Державіна): у відповідності з «Положенням про євреїв» [7] від 9.12.1804 р. (до розробки якого доклали руку й штадлани – «хлопотальники», які діяли від імені єврейських громад та намагалися запобігти кардинальним змінам у статусі єврейства [1, с. 223]), було обмежено використання івриту в документах, до євреїв висувалися додаткові вимоги для обрання їх на посади в

містах: обраними могли бути ті євреї, які носили німецький чи російський одяг, могли читати і писати російською, польською чи німецькою мовами; встановлювалася залежність євреїв від поміщиків на тих землях, на яких вони проживали; скорочувалися повноваження кагалів і рабинів; євреї виселялися з сіл і їм заборонялася торгівля міцними напоями. Втім, насильницьке переселення єврейства замінювалося програмою заохочення добровільного поселення. Не було створено, як передбачалося, й релігійної організації євреїв на чолі з протектором, а кагали отримали визнання.

Отже, можна стверджувати, що початок XIX ст. ознаменувався посиленням основ для конфліктогенності відносно по лінії влада – євреї. Рішення комітету свідчили не тільки про те, що євреї сприймаються владними колами тільки як об'єкт (а не суб'єкт) політики, «матеріал» для політики. Ці рішення послужили і своєрідним сигналом щодо того, що на організацію єврейського життя в імперії на компромісній чи тим більше консенсусній основі в подальшому сподіватися не варто.

Водночас слід звернути увагу на те, що у «Положення...» був включений окремий параграф, відповідно до якого євреї, що проживали в Росії, як і ті, що тільки перебували на її території на поселення чи у справах комерції, проголошувалися вільними і мали знаходитися під захистом законів так само, як й усі інші цареві піддані [8, с. 59].

За часів Миколи I (1825–1855) той, хто згадував про емансипацію євреїв, підозрювався в державній зраді [6, с. 132]. То був час, коли ідея «перевиховання» євреїв реалізовувалася шляхом прийняття нових дискримінаційних законів.

«Положення...» 1835 року підтверджувало існування смуги осілості [9]. На Україні до неї увійшли Волинська, Подільська, Катеринославська, Київська (крім Києва), Херсонська (крім Миколаєва), Таврійська (крім Севастополя та Ялти), Полтавська (крім козацьких та державних сіл), Чернігівська губернії. У другій половині XIX століття влада неодноразово (наприклад, у січні 1858 року, у лютому 1865-го, у березні 1866-го, червні 1868-го, у жовтні 1873-го і т. ін.) вдавалася до незначної корекції смуги осілості. Тож із незначними змінами вона проіснувала до 1917 р. Смуга обмежувала єврейство фактично на 5% території імперії, але ці 5% відповідали приблизно території Франції.

У 1843 р. з'явилися постійні двори для поліцейного нагляду за євреями, які приїздили до міста. У тому ж році Микола I своїм указом заборонив євреям селитися ближче 50 верст до західного державного кордону (щоб не існувало контрабанди), їм дозволялося перебувати у внутрішній губернії. Однак навіть за п'ятнадцять років цей указ не виконувався.

Після того, як на престол зійшов Олександр II (1855–1881), у житті підросійського єврейства сталися зміни. Так, у 1856 р. було припинено вербування єврейських військових кантоністів. У свідомості євреїв цей та й інші заходи самодержавства, зокрема надання євреям купцям першої гільдії (1859), особам із вченим ступенем (1861) чи вищою освітою (1879), ремісникам (1865), армійським ветеранам (1867) права повсюдного розселення в Росії, закріпили, як стверджував С. Дубнов, образ Олександра II як образ «царя-визволителя» [4, с. 567]. До того ж, як відзначали сучасники, Олександр II не був антисемітом. З'явилися закони, в яких права євреїв у порівнянні з іншими населенням ніяк не обмежувалися. Найбільш вагомими були судово й університетська реформи 1864 року та військова 1874-го. Закони фактично не містили традиційного для імперії словосполучення «крім євреїв».

М. Алданов писав: «У законах про судову реформу, що була здійснена у 1864 р., не було жодних обмежень для євреїв. В училища та гімназії євреї тоді приймалися на рівних правах з іншими учнями. Євреї мали право тримати іспити й отримувати офіцерські чини.

Відповідно до Городового положення 1870 р. євреї могли бути гласними міських дум, але кількість гласних нехристиян не повинна була перевищувати одну третину загальної кількості гласних, до того ж євреї не могли бути обраними на посаду міського голови.

Початок 1880-х ознаменувався зміною царя на престолі: російським правителем став Олександр III (1881–1894), який замінив на престолі страченого народовольцями Олександра II. Зовсім скоро стало зрозуміло, що, з одного боку, цар є «злюбленим антисемітом» [10, с. 95].

У 80-х роках у смугі єврейської осілости прокотилася хвиля антиєврейських погромів (про які детальніше йтиметься нижче). Міністр внутрішніх справ Н. Ігнат'єв зауважив, що погроми є протестом народу «проти єврейської експлуатації» та розпорядився створити в кожній губернії особливі комісії, які б розібралися з «єврейським питанням», з тим, яких конкретно збитків завдають євреї місцевому люду і Російській державі. Крім того, метою діяльності губернських комісій, які були створені уже в серпні 1881 р., була розробка рекомендацій, спрямованих на покращення становища. Щодо реакції єврейства на цей урядовий крок, то реакція була красномовною: представники єврейства назвали комісії «слідчими».

У наступному, 1883-му, році запрацювала «Верховна комісія для перегляду чинних законів про євреїв» (паленський «єврейський комітет»), її очолив міністр юстиції К. Пален (для якого у 1883 р. відомий російський письменник Н. Лесков написав записку «Євреї в Росії: кілька зауважень з єврейського питання», про яку говоритимемо нижче). Натомість наслідком кількарічної праці комісії став висновок про те, що все зло – в антиєврейській дискримінації.

Відтак з'являлися нові обмеження щодо євреїв. Наприкінці 80-х для юдеїв було введено відсоткову норму при прийомі у середні й вищі навчальні заклади, згодом – обмежено доступ в адвокатуру. У 1891–1893 рр. підросійське єврейство сколихнув факт виселення з Москви євреїв-ремісників, торговців, родин відставних солдатів. Як і «новинка в єврейському середовищі» [3, с. 224] – проведення політичних обшуків і арештів.

У «Статуті про службу за визначенням уряду» (1896) говорилося про заборону приймати на цивільну службу євреїв, крім тих, які отримали вчений ступінь (доктора, магістра, кандидата) чи диплом лікаря [13, с. 3].

У 1899 р., визначивши у «Зводі законів про стани» євреїв як інородців (про що говорилося вище), російський законодавець присвятив їм окрему главу, яка мала назву «Про євреїв». У ній регламентувалися права й обов'язки єврейства [12, с. 88].

Загалом за Олександра III видали шістьдесят п'ять антиєврейських законів (за його наступника – Миколи II – п'ятдесят) [5, с. 163]. Політика царя була вкрай негативно сприйнята більшою частиною єврейської інтелігенції.

Аналізуючи нормотворчу діяльність часів російського самодержавства, сучасник зауважував, що, з одного боку, законодавство містило положення проти єврейської відокремленості, з іншого, – воно продовжувало тримати євреїв у смугі осілости; законодавець нібито виступав проти єврейської виключної економічної діяльності, але у той же час для євреїв була недосяжна більшість галузей промисловості; він бажав просвіти єврейської маси, але тримав носіїв просвітництва у «чорному тілі», зачиняючи перед ними двері до більшої частини державних посад [2, с. 243].

Висновки. Нормотворча діяльність російського самодержавства зумовила формування смуги осілости, що сприяло поставити на особливий контроль «єврейське питання», сутність якого зводилася до пошуку відповіді на питання «Чи урівнювати євреїв у правах з російським народом?» і «Як нейтралізувати економічну шкідливість єврейства?». Нерівність єврейства у правах не перешкоджала владі урівнювати його в обов'язках із російськими масами. Постанова «єврейського питання» засвідчило факт сприйняття єврейства виключно як об'єкта політики.

Російське самодержавство, з одного боку, ретельно обмежувало канали інтеграції єврейства в імперське суспільство, з іншого, – намагалася знищити єврейську автономію, інститути єврейського самоуправління, прив'язати єврейство до станової структури «корінного» населення. Така насильницька соціальна інженерія призводила до порушення укладу традиційного єврейського життя, зокрема сприяла закладанню конфліктного підґрунтя у взаєминах єврейської нації з владою. Євреї поступово відходили від узвичаєної для них настанови підтримки заходів та політики офіційної влади в країні проживання.

У цілому нормотворча діяльність російського самодержавства стосовно євреїв характеризувалася непослідовністю, безсистемністю, про що може свідчити як пом'якшення чи, навпаки, посилення дискримінаційного законодавства з посіданням престолу кожним наступним російським самодержавцем (що стосувалося передовсім питання звуження чи розширення для єврейства прав громадянства і міщанства), так і власне визнання цього безпосередньо представниками влади. Крім того, незначеність упродовж десятиліть статусу євреїв («інородці», «народ», «плем'я», «віросповідання», «стан», «становище», чи, зрештою, «нація») зумовила відносність односторонньої оцінки їх соціального та правового статусу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бэкон Г. Положение евреев в России после разделов Польши / Г. Бэкон // Главы из истории и культуры евреев Восточной Европы: Открытый университет. Израиль. – Части 5–6. – Тель-Авив: Издательство Открытого университета, 1995. – С. 177–308.
2. Дубнов С. Какая самоэманципация нужна евреям / С. Дубнов // Восход. – 1883. – Май – Июнь. – С. 243.
3. Дубнов С.М. Книга жизни. Материалы для истории моего времени. Воспоминания и размышления / С.М. Дубнов. – Иерусалим: Гешарим, 5765, М.: Мосты культуры, 2004. – 799 с.
4. Дубнов С.М. Краткая история евреев / С.М. Дубнов. – 2-е изд. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2003. – 576 с.
5. Кандель Ф. Очерки времен и событий. Из истории российских евреев (Часть третья: 1882–1920 годы) / Ф. Кандель; науч. ред. М. Кипнис. – Ч. 3. – Иерусалим: Ассоциация «Тарбут», 1994. – 337 с.
6. Нетаниягу-отец Б. Предтеча (Иегуда-Лейб Пинскер, 1821 – 1891) / Б. Нетаниягу-отец // Двадцать два. Общественно-политический и литературный журнал еврейской интеллигенции из СНГ в Израиле. – 2006. – № 140. – С. 132.
7. О устройстве евреев [Электронный ресурс] // Полное собрание законов Российской империи. Собрание первое. – Т. 28. 1804–1805. – СПб., 1830. – С. 731–737. – Режим доступа: http://www.hrono.info/dokum/ru_zid1804/html.
8. Полный хронологический сборник законов и положений, касающихся евреев, от Уложения царя Алексея Михайловича до настоящего времени, от 1649–1873 г.: Извлечение из полных собраний законов Российской империи / Сост., изд.: В.О. Леванда. – СПб.: Тип. К.В. Трубникова, 1874. – 1184 с.
9. Положение о евреях [Электронный ресурс] // Полное собрание законов Российской империи. Собрание второе. – Т. 10. Отделение первое. 1835. – СПб., 1836. – Режим доступа: http://www.hrono.info/dokum/ru_evr1835/html.
10. Резник С.Е. Вместе или врозь? Судьба евреев в России. Заметки на полях диалога А.И. Сопженицына / С.Е. Резник. – 2-е изд., доп. – М.: Захаров, 2005. – 704 с.
11. Самарцев І. Євреї в Україні. ХІХ – початок ХХ століть. Історико-економічний аналіз / І. Самарцев // Віче. – 1993. – № 11. – С. 120–132.

12. Свод законов о состояниях // Свод законов Российской империи. Издание неофициальное. Полный текст всех 16 томов, согласованный с последними предложениями, постановлениями, изданными в порядке ст. 87 Зак. Осн., и позднейшими указаниями. В пяти книгах / под ред. и с примеч. И.Д. Мордухай-Болтовского; составили Н.П. Балканов, С.С. Войт и В.Э. Герценберг. – Кн. третья. – Т. VIII, ч. II-XI, ч. I. – СПб. : Русское книжное товарищество «Деятель», 1912. – С. 88.

13. Устав о службе по определению правительства // Свод законов Российской империи. Издание неофициальное. Полный текст всех 16 томов, согласованный с последними продолжениями, постановлениями, изданными в порядке ст. 87 Зак. Осн., и позднейшими указаниями. В пяти книгах / под ред. и с примеч. И.Д. Мордухай-Болтовского; составили Н.П. Балканов, С.С. Войт и В.Э. Герценберг. – Кн. первая. – Т. I-III. – СПб. : Русское книжное товарищество «Деятель», 1912. – С. 3.

УДК 340.5

НАПРЯМИ ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНИХ ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ ЗАРУБІЖНИХ УЧЕНИХ ХХ СТ.

CATEGORIES OF COMPARATIVE-HISTORICAL LEGAL RESEARCHES IN STUDIES OF UKRAINIAN SCHOLARS ABROAD IN THE 20TH CENTURY

Кудін С.В.,

к.ю.н., доцент,

доцент кафедри теорії, історії права і держави та конституційного права

Університет державної фіскальної служби України

У статті з'ясовано, що фундаментальним напрямом порівняльно-історичних правових досліджень, що проводились українськими зарубіжними вченими у ХХ ст., було вивчення історії українського права у період Середньовіччя у контексті європейського та євразійського правового розвитку. Виявлено, що вчені провели експлікацію предмета історії українського права, дослідили державне, кримінальне, процесуальне право, окремі інститути цивільного права, джерела права, зміст і наслідки рецепції норм іноземного права.

Ключові слова: порівняльно-історичні правові дослідження, українські зарубіжні вчені, порівняльно-історичний метод, унікальність, подібність, аналогії, рецепція іноземного права.

В статье выяснено, что фундаментальным направлением сравнительно-исторических правовых исследований, которые проводились украинскими зарубежными учеными в ХХ ст., было изучение истории украинского права в период Средневековья в контексте европейского и евразийского правового развития. Обнаружено, что ученые провели экспликацию предмета истории украинского права, исследовали государственное, криминальное, процессуальное право, отдельные институты гражданского права, источники права, содержание и последствия рецепции норм иностранного права.

Ключевые слова: сравнительно-исторические правовые исследования, украинские зарубежные ученые, сравнительно-исторический метод, уникальность, подобие, аналогии, рецепция иностранного права.

The article states that fundamental category of comparative-historical legal researches in studies of Ukrainian scholars abroad was studying the history of Ukrainian law in medieval period in the context of European and Eurasian legal development. It is investigated that the core elements of the abovementioned category are clarification of subject of history of Ukrainian law, research of state, criminal, procedural law, separate institutions of civil law, content and consequences of assimilation of statutes of the foreign law, impacts of Ukrainian law on the law of neighbouring nations.

It is proven that common characteristics of works of Ukrainian scholars are implementation of diachronic and synchronic types of comparative-historical method, interpretation of evolution of Ukrainian law standards as indiscrete, distinctive, linear, built on singularity of legal customs. Scholars proved that Ukrainian law in the medieval period differed with special features. Along with that they recognized similarities in the development of Ukrainian and European nations; mentioned the analogy in the historical sphere of law development of east Slavic nations, part of that was Ukrainian law.

It is proven that scholars showed positive attitude to the assimilation of byzantine law in the Kyiv Rus period, and the results were law unification and enrichment of national law by the new law notions. It is investigated that they had different views on foreign impact during the Polish-Lithuanian and Hetmanate periods. Padoch I.M. and Chybatyi M.D. had negative attitude as to that impacts, as it caused the decline of Ukrainian nationhood, change of legal regime of Ukrainian lands, introduction of elements of feudal regime. However, Lashenko R.M. expressed his thought as to the negative consequences of assimilation of only German law, but was very loyal to the impact of Slavic law on the Lithuanian Statute, gave proofs of wide interplay of Ukrainian and Polish laws.

Key words: comparative-historical legal researches, Ukrainian scholars abroad, comparative-historical method, originality, similarity, analogies, assimilation of foreign law.

Важливою тенденцією розвитку української юридичної науки на початку ХХІ ст. стає відновлення порівняльно-історичних правових досліджень. Застосування порівняльного підходу, порівняльно-історичного методу дозволяє істотно розширити сферу вивчення проблемних питань історії вітчизняного права, інтенсифікувати отримання предметних знань, з'ясувати як закономірності, так і особливості еволюції національних правових інститутів у контексті світового правового розвитку. Значущим видається звернення уваги до компаративного дослідження історії права як важливого інструменту пізнання процесу становлення і розвитку національного права. Проте важко уявити сучасні розвідки без звернення уваги до характеру порівняль-

но-історичних правових розробок українських зарубіжних учених ХХ ст. У зв'язку з викладеним вище варто оцінити наукову спадщину таких вчених діаспори, як М.Д. Чубатий, Р.М. Лашенко, Я.М. Падох, Л.О. Окіншевич.

Проблема даної статті полягає у з'ясуванні напрямів проведених українськими зарубіжними вченими порівняльно-історичних правових досліджень.

Діяльність вказаних вчених була предметом вивчення сучасних вітчизняних вчених. В їх працях висвітлюються біографія науковців, їх громадська діяльність, окремі аспекти їх наукової творчості; проте недостатньо зверталась увага на розробку українськими зарубіжними вченими проблем порівняльної історії права.